

Якушик В. М.

КОНКУРЕНЦІЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ПРИРОДИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПОТРАСІНЬ В УКРАЇНІ В 2013–2015 рр.

У статті розглянуто основні аспекти та рівні різноманітних інтерпретацій природи та змісту суспільно-політичних трансформацій в Україні напередодні та після зміни влади у лютому 2014 р. Матеріал статті містить основні ідеї доповіді автора на ІХ Світовому конгресі Міжнародної ради з центрально- та східноєвропейських досліджень (ICSEES), що проходив у Макухарі (Японія) 3–8 серпня 2015 р.

Ключові слова: Україна, трансформація, революція, інтерпретація.

Багатоаспектне, багаторівневе («об'ємне») бачення і розуміння складних, суперечливих, воістину тектонічних трансформацій сучасної України важливо і актуально як для політичної науки, так і для розробки дієвих практичних політичних програм. У цьому випадку під «багатоаспектністю» необхідно розуміти такого роду підхід до аналізу відповідних політичних процесів, за якого долається фіксація на якомусь одному рівні аналізу або ж методології аналізу (інтерпретації). Таким чином, можна сподіватися, що при розгляді всього кола проблематики політичних змін, що почалися восени 2013 р. і тривають у тій чи тій формі до сьогодні, можливо подолання вузько-ідеологічної замкнутості й упередженості, які, на жаль, превалюють у більшості засобів масової інформації, що висвітлюють події в Україні. Своєю чергою, саме відхід від орієнтованого на сенсації й суто суб'єктивістського підходу, часто запозиченого з медіа-середовища, дасть змогу в кінцевому підсумку досягти того рівня політологічних досліджень, за якого стане необхідним і можливим суто науковий, а не публіцистичний, підхід до відповідних ключових проблем.

Інтерпретації природи й змісту трансформацій, що відбуваються або лише зароджуються в Україні, дуже суттєво різняться як за своєю глибиною, так і за загальною спрямованістю, що виразно проявляється:

а) у повсякденному житті мільйонів громадян України і жителів тих країн, в яких значна (або певна) частина населення сприймає проблеми України як свої власні, нерідко вітальні за своєю значущістю;

б) у середовищі політиків (як українських, так і міжнародних / зарубіжних) і політизованої частини «експертної спільноти» (політологів,

економістів, юристів, соціологів, істориків, журналістів та інших «професійних інтерпретаторів», зокрема таких, що позиціонують себе як учених-суспільствознавців);

в) в академічній науці, для якої наукова істина є важливішою за кон'юнктуру сьогоденної «партійної» й «корпоративної правди».

У зв'язку з цим необхідно чітко визначити перспективи й простежити основні тенденції відповідних інтерпретацій та підходів, що лежать у їхній основі. Насамперед, слід зазначити, що на рівні повсякденності чітко простежується значна хаотичність і дискретність сприйняття динаміки вищезазначених подій і процесів. Варто лише звернутися до даних відповідних соціологічних досліджень, що дозволяють, тією чи іншою мірою, простежити деякі тенденції сприйняття низовими соціальними суб'єктами ситуації, що склалася після буремних подій 2014 р. Зокрема, згідно з опублікованими у травні 2015 р. даними комплексного проекту Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) [1] (автори презентації – В. Паніотто і Н. Харченко), в українському суспільстві панують досить песимістичні або, принаймні, стримані уявлення про перспективи його подальшого розвитку. Наприклад, 64 % респондентів очікують подальшого погіршення економічної ситуації (при тому, що 42 % опитаних вважають, що протягом наступних 5 років можливим є поліпшення в цьому напрямку) [1, с. 9–10]; зберігається динаміка негативного ставлення до низки найважливіших політичних інститутів держави (так, баланс довіри – недовіри у ставленні до уряду в березні 2015 р. становив -12 %, до парламенту – -54 % [1, с. 24]). Крім того, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» та соціологічною службою Центру Разумкова в період

з 14 по 22 листопада 2015 р. опитування серед жителів України (не враховуючи Крим і частину територій Донецької та Луганської областей; всього було опитано 2009 респондентів віком від 18 років) продемонструвало, що українське суспільство не довіряє політичним партіям. Так, повністю довіряли цим структурам тільки 1,1 % респондентів, переважно довіряли – 10,7 %, тоді як переважно не довіряли – 40 %, а взагалі не довіряли 39,2 % опитаних респондентів [2].

Слід зазначити також збереження значних відмінностей у поглядах російських респондентів, опитаних «Левада-Центром» (серпень 2014 р.), і українських респондентів опитування, проведеного КМІС приблизно в той самий час. Так, 70 % українських респондентів схильні однозначно трактувати поточний стан справ в українсько-російських відносинах як стан війни, натомість 59 % російських респондентів відкинули таку тезу [1, с. 29]. Зберігається також, хоч і в менш вираженому вигляді, така сама динаміка регіональних відмінностей у трактуванні певних векторів майбутнього зовнішньополітичного курсу України, що спостерігалася раніше [1, с. 43–45]. Хоча дані соціологічних опитувань такого роду і не можуть розглядатися як істина в останній інстанції, проте вони є індикативними в тому сенсі, що їх використання дає змогу показати складну динаміку позицій тих чи тих низових соціальних суб'єктів, яка не зводиться до спільного знаменника і в принципі має схильність впливати на політичний процес, що відбувається в умовах підвищеної турбулентності.

З іншого боку, суто «політичні» інтерпретації змісту і напрямів політичних трансформацій в Україні безпосередньо залежать від позиції відповідних політиків, політичних сил і пов'язаних із ними сегментів політизованого експертного середовища. Такий зв'язок між політичною позицією відповідних національних еліт та їхньою презентацією у «експертній» формі зайвий раз наголошує на тому факті, що багато серйозних і глибоких аналітиків нерідко інтерпретують ті чи ті події з урахуванням стратегіко-філософських позицій політичного та інтелектуального керівництва своїх соціумів та їхніх домінуючих компонентів. В рамках української експертної спільноти такого роду полярні позиції представляють, умовно кажучи, з «проєвропейської» сторони такі аналітики, як С. Дацюк та Ю. Романенко, в той час як їхніми опонентами з «примирливих» (як в аспекті взаємовідносин з Росією, так і у власне внутрішньоукраїнському аспекті) або ж «проросійських» позицій виступають М. Погребинський, В. Корнілов, Р. Іщенко. Їхні різновек-

торні позиції далі буде належним чином проаналізовано в цій статті.

Нарешті, слід зазначити, що через низку причин об'єктивно-академічний підхід до аналізу політичних трансформацій, що відбуваються в Україні, в нинішній час перебуває в зародковому стані, що пов'язано як із незначним темпоральним розривом між стартовою точкою розгортання цих процесів і початком їхніх аналітичних інтерпретацій, так і з високим ступенем політизації відповідної проблематики в експертному середовищі. Проте, як сподівається автор, в майбутньому відбудеться кристалізація об'єктивно-академічного підходу і посилення його впливу (якщо не перевага) в науково-експертному середовищі.

Плюралізм (і пряме або латентне протистояння) інтерпретацій подій на Україні 2013–2015 рр. проявляється на рівні (й у площині) низки найважливіших аспектів. Нижче буде зроблена спроба їхнього короткого визначення та аналізу.

1. Позначення типу та виду домінуючих процесів (зокрема, по лінії: «революція» – «переворот», «громадянська війна» – «іноземна інтервенція», «євроінтеграція» – «деіндустріалізація» при «зовнішньому управлінні» тощо). Типологічно погляди різних аналітиків на цю проблематику можуть бути представлені як свого роду відображення відповідних «ідеальних типів» (за М. Вебером). Як уже було зазначено, наявною є чітка кореляція між ідейно-політичними і геополітичними орієнтирами відповідних аналітиків, з одного боку, й оприлюднюваними ними інтерпретаціями вищевказаних процесів – з іншого. Зокрема, напередодні подій «Євромайдану» С. Дацюк виходив із того, що сучасне українське суспільство стоїть на переломі історичних альтернатив, причому його нагальною потребою є здійснення революції, очолюваної (або, принаймні такою, що спрямовується) «інтелектуалами», яких він протиставляв «креативному класу» як функціональному знаряддю інших соціальних сил [3]. Тому цілком логічним видається розгляд С. Дацюком подій «Євромайдану» як такого роду революції. У своєму подальшому аналізі С. Дацюк конкретизував своє розуміння українських подій як революційних, вказуючи на те, що провіденційною метою української революції 2013–2014 рр. мало стати переформатування раніше керованого зосередженою на власному збагаченні політичною елітою і принципово ірраціонального у своїх цінностях українського суспільства в бік інноваційно орієнтованого і етично раціоналістичного підходу до суспільних перетворень [4]. Проте

в подальшому, на думку С. Дацюка, такий вектор змін був перекритий унаслідок інтервенції Російської Федерації як виразника ворожого описаному вище, етатистського геополітичного проекту, що дало змогу значним сегментам старої еліти зберегти владу. Однак, на думку С. Дацюка, етичний раціоналізм (орієнтований усе ж, передовсім, на американську, а не на європейську модель суспільних цінностей) досі зберігає свою актуальність.

Аналогічну позицію зайняв і Ю. Романенко, який задовго до «Євромайдану» опублікував низку статей, у котрих намагався обстоювати тезу про практичне банкрутство пострадянської моделі економіки і державного управління, що склалася в Україні за часів президентства Л. Кучми і продовженої його наступниками – В. Ющенком та В. Януковичем. (Точку зору Ю. Романенка поділяє український політолог і журналіст В. Портніков, який також вважає, що Україна за 20–25 років вичерпала ресурси старої радянської системи [5].) Як прихильник практичного неолібералізму (концепція революції «середнього класу» [6]) і (в доволі відвертій формі) соціалдарвінізму рейганістсько-тетчерістського спрямування, Ю. Романенко сформулював необхідність радикально-ліберальної модернізації українського суспільства (зокрема, в разі необхідності, за рахунок відмови від надміру «радянізованих» територій [7]), відданість якій він зберігає досі [8]. За такого підходу прихованою метою «Євромайдану», крім декларованих прагнень до європейської інтеграції, мало стати подолання архаїчних і контрмодернізаційних елементів українського суспільства – як соціальних структур та інститутів, так і політичних та соціокультурних цінностей більшості суб'єктів українського соціуму [9]. Тому для Ю. Романенка «Євромайдан» та наступні за ним події мають характер екзистенційного конфлікту між, використовуючи термінологію американського письменника Дж. Мартіна, «здичавілими», «відсталими» і в кінцевому підсумку «історично приреченими» прихильниками «Русского мира» і освіченими вестернізованими ліберальними інтелектуалами (які через практичну доцільність використовують таких самих «здичавілих» українських консервативних етнонаціоналістів як політичну «масовку» й ударну силу [10]).

У рамках внутрішньоукраїнського дискурсу також лунають думки про необхідність у середньостроковій (чи короткостроковій) перспективі частково «відкласти остаточну перемогу революції», що дістало чітке вираження у тезі українського соціолога І. Бекешкіної: «Дайте радян-

ським людям дожити спокійно» [11] (маються на увазі представники старшого покоління). У висловлюваннях цього соціолога простежується й певна апеляція до необхідності досягнення загальнонаціонального примирення (порозуміння) і, в деякому плані, «історичного примирення з минулим» України. Ця концепція була засуджена С. Дацюком [12] і одним з головних ідеологів декомунізації в Україні В. В'ятровичем [13] як така, що не відповідає ані поточній соціально-політичній ситуації в країні, ані довгостроковим стратегічним інтересам України.

Зрозуміло, що точка зору аналітиків, що займають умовно «євразійські» й/або «проросійські» позиції, з цих питань є діаметрально протилежною. Так, на думку М. Погребинського, події «Євромайдану» і подальше загострення україно-російських відносин були викликані насамперед орієнтацією впливових кіл ЄС на «включення України у сферу монопольного впливу Європи» в рамках ініціативи «Східне партнерство», що викликало негативну реакцію й відповідні контрзаходи з боку російського керівництва [14]. Як і Ю. Романенко, однак виходячи при цьому з протилежних позицій, М. Погребинський вважає, що сформована при Л. Кучмі модель державного управління й відносин власності себе вичерпала на момент кінця президентства В. Януковича, тому «Євромайдан» був скоріше остаточним поштовхом, а не безпосередньою причиною її дестабілізації [14]. При цьому для політичного дискурсу М. Погребинського характерним є акцентування на переважній ролі зовнішніх акторів у розвитку внутрішньополітичної кризи в Україні та міжнародної кризи навколо неї, що відповідає міркуванням про тенденцію до «зовнішнього управління» на сучасному етапі розвитку України [15].

2. Вибір методології інтерпретацій – одновимірних, спрощених або ж багаторівневих, багатоаспектних; орієнтованих на розуміння або ж на пропаганду; таких, що акцентують увагу переважно на «локальному» (тому, що головним чином стосується конкретної країни) або насамперед на сфері «регіонального» (регіону світу) і цивілізації, а також на глобальному, загальносвітовому тощо. У плані методологічних аспектів спостерігається чітка дихотомія а) інтерпретацій політичних подій в Україні як викликаних у першу чергу проявом загальносвітових трендів розвитку геополітичного і гео-економічного протистояння, з одного боку, і б) локально-регіоналістських підходів до пояснення витоків і спрямованості політичних трансформацій в Україні, з іншого. Зокрема, у задекларованих

С. Дацюком і Ю. Романенком підходах до трактування «Євромайдану» і його наслідків чітко проявляється намір пов'язати вищезгадані процеси насамперед із загальносвітовою динамікою зміни технологічних укладів і моделей політичних відносин, зводячи суто політичні проблеми до рівня похідних від відповідної глобальної динаміки [16; 17], в той час як їхні опоненти М. Погребинський і В. Корнілов схильні розглядати події в Україні як похідні або від екзистенціального протистояння між «Європою» / США і «Русским миром», з одного боку, або від «авантюризму» центрально-європейських суб'єктів ЄС (насамперед – історичних учасників Речі Посполитої і/або Шведської імперії), які вирішили штовхнути ЄС в цілому на «геополітичний виклик» РФ [14; 18]. З огляду на відмінності в ідеологічних аспектах методології сторін, можна зробити попередній висновок, що «проєвропейські» аналітики схильні акцентувати увагу на глобальних і довготривалих вимірах відповідних процесів, а їхні опоненти – на коротко- і середньострокових результатах передбачуваного геополітичного і геокультурного протистояння.

3. Сприйняття України як природно культурно-політично і регіонально «розділеного суспільства» або ж як «єдиної («цілісної») країни», і у зв'язку з цим, зокрема, обґрунтування і/або пропагування (використання) інституційно-організаційних моделей «федералізації» та «унітаризму». Слід зазначити, що ніхто з серйозних аналітиків, які займаються цією проблематикою, незалежно від їхньої (явної чи можливої латентної) політико-пропагандистської орієнтації, не сумнівається в наявності в українському суспільстві, як і в будь-якому іншому суспільстві з тривалою історичною пам'яттю, протилежних і потенційно конфліктогенних культурно-політичних тенденцій, які найчастіше асоціюються з тими чи тими історичними регіонами країни. При цьому спостерігається діаметрально протилежний характер конкуруючих ціннісних інтерпретацій такого роду відмінностей.

Зокрема, В. Корнілов, Р. Іщенко та інші «проросійські» аналітики використовують тезу про ідеологічне протистояння по лінії «фашизм» – «антифашизм» як основний чинник, що визначає, на їхню думку, сутність протиріч між політичними спільнотами заходу і сходу України. При цьому на практиці під «фашизмом» прихильники такої тези нерідко можуть розуміти майже все розмаїття «західницьких» ідеологічних позицій, в тому числі крайній лібералізм і «прозахідні» форми ліворадикальної ідеології.

Прикметним у цьому плані є казус із деякими прихильниками українського анархістського руху, що заявили про свою «патріотичну» і «національно-визвольну» позицію й підтримали «Євромайдан», а пізніше приєдналися до добровольчих підрозділів, що беруть участь в «антитерористичній операції» [19]. Аналогічним чином «антифашизм» трактується як відданість ідеалам «Русского мира» й тими, багато хто з яких представниками західного ліворадикального руху (в тому числі й деякими з тих, що підтримали «Новоросію») сприймалися б як типово «фашистські».

З іншого боку, концепти «федералізації» і «єдиної країни» найчастіше використовувалися й використовуються насамперед ЗМІ, що орієнтують на відповідні протиборчі табори. Проте низка аналітиків схиляються до їхньої адаптації в тій чи іншій інтелектуалізованій формі. Наприклад, М. Погребинський у травні 2014 р. напередодні президентських виборів в Україні говорив про необхідність укладення «конфедеративного договору» з «Новоросією» як засобу врегулювання політичного протистояння [14]. На противагу цьому, Ю. Романенко розглядав і розглядає тезу про «федералізацію» як свого роду геополітичну пастку для України, яка ставить собі за мету або прив'язати її до Росії, або просто загальмувати її шлях «на Захід» [20]. При цьому, зі свого боку, він імпліцитно заперечує й ідею «єдиної країни», спираючись на тезу про існування значних культурно-політичних суперечностей між «здичавілими» (за його оцінкою) жителями Криму і Донбасу і «європеїзованим прошарком» українського суспільства [20]. Такі суперечності він, як і С. Дацюк, передбачає вирішити за рахунок жорсткого і безкомпромісного курсу щодо відповідних регіональних груп, який нагадував би національну політику Балтійських держав після 1991 р., або ж навіть політику Чехословаччини щодо німецької та угорської національних меншин після Другої світової війни [21; 22]. Існує також більш поміркований погляд на проблему федералізації України. Так, політолог Володимир Фесенко заявляв, що в самій федеративній формі «немає нічого поганого» і вона є демократичною формою державного устрою, однак через старання політичної еліти України зміцнити національну єдність і посилити однорідність у країні, а також через події 2013–2014 рр. будь-яка подальша підтримка проекту федералізації стала просто неможливою [23].

З іншого боку, «проросійські» аналітики схильні приписувати Галичині як переважно греко-католицькому і «вестернізованому» регіону вирішальну роль у розвитку політичних протиріч

в Україні напередодні й під час «Євромайдану», часто натякаючи на необхідність її примусової сепарації в майбутньому [24; 25]. Звісно ж, такого роду позиції мають полемічно загострений характер і тісно пов'язані із загальною політизацією і суб'єктивізацією вищезазначеної проблеми, про що вже йшлося вище.

4. Вибір підходів до періодизації підготовки до запуску і здійснення процесів трансформації сучасної України. Зазначений тут аспект дістав відображення у формі роздумів про етапи розвитку політичної кризи, що призвів до нинішнього стану справ, і про його подальший розвиток, а також – про майбутні перспективи політичних трансформацій, що прогножуються. Поширеним у зв'язку з цим є уявлення про те, що президентство Віктора Януковича, з його тенденціями до зосередження всієї повноти політичної влади і контролю над фінансовими потоками в руках оточення глави держави (так званої «Сім'ї»), а також зі схильністю до геополітичних «гойдалок» між Росією і Заходом, стало періодом загострення міжолігархічних протиріч і руйнування системи «олігархічного консенсусу» в політиці й національній економіці, що зародилася за часів Л. Кучми і остаточно сформувалась при В. Ющенку [9; 14]. У той же час, оцінки життєздатності Української держави в ситуації, що склалася після «Євромайдану» і втручання Росії, значно варіюються. Багато «проросійських» аналітиків безпосередньо висувають тезу про наближення «краху України» [26; 27]. Процеси загострення відносин всередині «постмайданної» політичної еліти, а також негативна соціально-економічна динаміка налаштовують і деяких «проєвропейських» аналітиків на песимістичний лад, прикладом чого можуть бути інвективи на адресу українського суспільства і національної ментальності, опубліковані в порядку публіцистичної полеміки на сайті Ю. Романенка [28; 29]. Вищесказане робить можливим висновок про панування песимістичних оцінок щодо перспектив розвитку подій в Україні з боку представників обох експертних груп.

5. Криза (деградація) державних структур, що виявляється, зокрема, в «паралічі волі» владних структур, непрофесіоналізмі, корупції, виродженні державних функцій і частій підміні їх «волонтерською діяльністю», відсутності реальних гуманітарних технологій та їхній підміні політтехнологіями боротьби за владу та її утримання. Як і в попередньому випадку, оцінки експертів, які дотримуються різних геополітичних орієнтирів, щодо цього блоку проблем є напрочуд однаковими. Так, і Ю. Рома-

ненко, і М. Погребинський однозначно розцінюють нинішню владну еліту як практично і теоретично некомпетентну і нездатну підкріплювати власну політичну риторику скільки-небудь послідовними практичними діями. Особливо критично в цьому плані оцінюють особистість глави уряду (27.02.2014 р. – 14.04.2016 р.) А. Яценюка. Пильну увагу приділяють питанню сутності взаємин нинішньої владної групи з регіональними елітами. Зокрема, події на Закарпатті, пов'язані з діяльністю озброєних ультраправих груп, можуть розглядатися як свого роду «момент істини» щодо здатності центральної влади утримувати за собою легальну монополію на насильство, з одного боку, і «домовлятися» з регіональними елітами (у випадку з Закарпатською областю – з групою В. Балого) – з іншого. Прикметною в цьому плані є опублікована на Інтернет-ресурсі Ю. Романенка «Хвиля» замітка під псевдонімом «Ваче Давтян» [30]. Її автор робить основний наголос на тому, що «кредит довіри» нинішньої владної групи практично вичерпано, однак страх втрати зовнішньополітичної легітимності й недовіра до ймовірних претендентів на прихід до влади (зокрема до групи І. Коломойського) утримує політично радикалізовані групи від спроб повалення чинного уряду [30]. З іншого боку, Р. Іщенко, виходячи зі своїх яскраво виражених «новоросійських» симпатій, робить висновок про те, що конфлікти між різними «майданними» групами триватимуть й далі, сприяючи подальшому підриву легітимності владної групи [31].

6. Вихід на поверхню суспільно-політичного життя країни «традиційних українських архетипів», які виразно виявлялися в 1917–1922 рр. (зокрема, в «отаманщині», «махновщині» і в поділі на «національно-свідомих», «білих» і «червоних») та в більш ранні періоди, такі як повстання Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.), епоха Руїни (1657–1686 рр.), Коліївщина 1768 р. Такого роду характеристика політичних процесів, що розгортаються, стала практично «загальним місцем» як серйозних аналітичних розробок, так і мас-медійних інтерпретацій суті подій, що відбуваються, тлумачень у ЗМІ і соціальних спільнотах у мережі Інтернет, що належать до відповідних протиборчих таборів. Зокрема, поширеною є теза про «махновщину» і/або «отаманщину» як про фундаментальний архетип української політичної свідомості, що вплив на поверхню в контексті подій «Євромайдану», а пізніше – націонал-патріотичного добровольчого руху в період АТО [32; 33]. (Яскравими прикладами цього можуть слугувати інциденти в Мукачевому, Драгобраті, Дніпрі тощо [34]).

З іншого боку, федералістський, а після травня 2014 р. – відкрито сепаратистський рух на Донбасі й у низці інших областей Південного Сходу України розглядається, залежно від ангажування та історіософських поглядів того чи того аналітика, як прояв або «червоних», або «білих» (а то й «біло-червоних» / «червоно-білих») архетипів політичної свідомості «російсько-мобовного» / «радянського» / «новоросійського» населення цих регіонів [35; 36; 37]. Спірним є також питання про рівень практичного контролю влади РФ над цим рухом, а також про роль російського керівництва в його ініціюванні й керуванні ним, в тому числі – в контексті періодичної зміни вектора офіційної позиції Росії з цього питання – від початкової тези про «прихильників федералізації» до актуалізації ідеї «Новоросії», «зраджені більшовиками України», і аж до нинішньої акцентуації необхідності «особливого статусу Донбасу» (вже не «Новоросії») у складі децентралізованої й нейтральної України. У будь-якому разі, це коло проблем є одним з найбільш складних і актуальних, тому в майбутньому заслуговує на особливу увагу дослідників.

7. Механізми внутрішньодержавної та міжнародної легітимації влади і «конфлікт легітимностей». Ключовим у цьому плані є питання про ступінь «революційності» подій «Євромайдану» і, відповідно, – легітимності повалення / усунення від влади В. Януковича і призначених ним урядовців та інших чиновників. Як і у випадку з низкою інших аспектів проблеми політичних трансформацій 2013–2015 рр. в Україні, різні методологічні основи ідеології відповідних аналітиків безпосередньо впливають на їхню позицію. Зокрема, прихильники «Євромайдану» визначають легітимність подій через тезу про «зрадницьку роль» В. Януковича в контексті україно-російських відносин: передбачувана співпраця з ФСБ в період «Євромайдану», заклик до РФ і особисто до В. Путіна ввести контингент Збройних Сил РФ на територію України (28 лютого 2014 р.) тощо. Таким чином, на їхню думку, ці дії вже нівелювали президентську легітимність В. Януковича і зробили його революційне усунення від влади виправданим і легітимним.

З іншого боку, опоненти «Євромайдану» спочатку захищали легітимність влади В. Януковича (проте не надто завзято), але згодом значна частина з них переключилася на захист «новоросійського» сепаратизму / іредентизму або ж (в Криму) прямого входження до складу РФ. Такий різкий перехід (березень – квітень 2014 р.) може інтерпретуватися як прояв делегітимації влади

В. Януковича на Південному Сході України ще до початку «Євромайдану», в якій не останню роль зіграла його геополітична непослідовність. У плані міжнародної легітимації подій «Євромайдану» і подій, що слідували за ними в Криму і на Донбасі, не можна не відзначити певну непослідовність як держав Заходу, так і РФ: обидві сторони представляли дії політичних сил, що симпатизують їм, які кидали виклик законності української держави (як націонал-демократів і етнонаціоналістів на «Євромайдані», так і проросійських федералістів / сепаратистів на Південному Сході України), як пов'язані з «легітимним» прагненням до «демократії» або «національного самовизначення», демонізуючи при цьому дії сил державної влади, що протистояли їм. Такого роду «конфлікт легітимностей» не міг не призвести до подальшої дискредитації авторитету інститутів держави і загального загострення ситуації в Україні.

8. Децентралізація і сепаратизм / іредентизм. Дихотомія «децентралізація» – «сепаратизм» набула характеру одного з ключових питань сучасної полеміки між прихильниками «проєвропейського» і «проросійського» векторів в аналітичній (експертній) спільноті України. Можна стверджувати, що прихильники поглядів, що протистоять одне одному, часто використовують різні концепти, надаючи їм однакового значення. При цьому великої популярності в обох таборах набуває теза про «незацікавленість» центральної влади у справжньому досягненні стану «децентралізації» як субституту «федералізації», або ж – про фактичне прикриття позначенням «децентралізації» легітимації федералістських устремлінь регіональних еліт Південного Сходу [38; 39]. Слабо проробленою залишається проблематика співвідношення концептів «сепаратизм» – «іредентизм» в контексті подій в Криму і на Донбасі, в той час як очевидно, що частина учасників відповідних процесів прагнули до практичної (прагматичної) сепарації – максимально можливої децентралізації (в тому числі під впливом концепту донецького «регіонального патріотизму», який активно розвивався в роки політичної гегемонії Партії регіонів), а частина – була прихильниками іредентистських гасел, утілених у тезі про «Руську/Російську весну» як противагу «Євромайдану». Не слід забувати і про феномен «неокозацтва», що набув поширення на частині прикордонних із РФ територій Донецької та Луганської областей, які до 1917 р. входили до складу Облaсті Війська Донського, і фактично протиставив себе «народним республікам» і «новоросійському» проекту в цілому [40; 41].

9. Межі «культурно-політичної Європи» і «Русского мира». Це коло проблем є, мабуть, найчастіше обговорюваним в українських і російських ЗМІ й аналітичних розробках. Тому, аби не повторювати загальних місць, слід зазначити, що в основі відповідної полеміки лежать два протилежні концепти: а) України як невід'ємної частини європейської культури / цивілізації (передовсім, у контексті історичних зв'язків українських земель із Центральною Європою); і б) «Новоросії» (а потенційно і «Малоросії», і «Карпатської Русі» як частини «Русского мира», який ототожнюється, більш-менш чітко, з культурно-державницькою традицією Московського царства, а через нього – і православної Візантійської імперії. Трохи суперечливішою виглядає поширена в «білих» і «червоних» колах «новоросійського» табору, відповідно, асоціація «Русского мира» з традицією постпетровської Російської імперії і Радянського Союзу, які, незважаючи на внутрішню суперечливість своїх ідеологічних і політичних засад, були все ж модернізаторськими й імпліцитно вестернізаторськими державно-політичними проектами. Аналогічним прикладом міфотворення з боку «проевропейського» табору є ексклюзивна прив'язка державної спадщини ранньосередньовічної монархії – Київської Русі до сучасної націонал-демократичної України. У будь-якому випадку, для прихильників обох точок зору, що конкурують, характерними є різного роду варіації прагнення до експансії й елімінації Іншого (див., наприклад, тези С. Дацюка про необхідність ізоляції й взяття під контроль сепаратистських районів Донбасу [13]). Водночас, є й розуміння того, що такого роду елімінація навряд чи є реалістичною, хоча поточний градус військового озлоблення і бестіалізації низових суб'єктів з обох сторін на цей момент не дає можливості для скільки-небудь довгострокового компромісу або ж угоди між ними.

З іншого боку, як зазначив український політолог В. Небоженко, сепаратистські райони Донбасу можуть (мається на увазі «технічно» / «політтехнологічно») перейти під контроль України, проте така зміна буде пов'язана з необхідністю проведення відновлювальних робіт у регіоні (політолог порівняв їх із тими, що проводилися для ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС) [42]. При цьому В. Небоженко все ж зазначив, що проведення виборів до Верховної Ради на територіях, що в такий спосіб повернуться під контроль українського уряду, буде неможливим через внутрішню напругу серед представників обох поляризованих таборів.

10. Проблеми соціальних ліфтів для нових еліт і соціально-політичної відповідальності еліт у цілому. Це, нарешті, останній аспект (із тих, що торкається ця стаття) проблематики соціально-політичних трансформацій в Україні в 2013–2015 рр., який через низку причин не знайшов скільки-небудь послідовного і комплексного розгляду в роботах як «проевропейських», так і «проросійських» аналітиків. Можливою причиною цього є надмірно високий рівень політизації відповідних питань. Принаймні, спостереження за емпіричним проходженням процесів розкладу старих і утворення нових політичних еліт дає змогу дійти певних висновків, які коротко буде викладено нижче.

По-перше, очевидно, що усунення від влади В. Януковича і практичний крах Партії регіонів (ПР) та Комуністичної партії України як дієздатних політичних суб'єктів створив вакуум політичного впливу і легітимності на Південному Сході, який тільки частково заповнили перехід Криму і Севастополя під військово-політичний і адміністративний контроль РФ (та їх включення в її політико-правову парадигму), з одного боку, а також утворення сепаратистських «народних республік» на значній частині Донецької та Луганської областей – з іншого. Політична еліта «народних республік», що зародилася, до 2014 р. взагалі не була включена в політичні процеси й існувала або на рівні повної політичної маргінальності (організації «Донецька республіка», «Луганська гвардія» тощо), перебуваючи на підлеглих ролях у структурі контрольованих ПР громадських організацій, або взагалі не будучи політизованою. Падіння влади В. Януковича повністю дискредитувало ПР, яка опинилася не в силах протистояти «Євромайдану», тому вперше за останні два десятиліття на території Донбасу запрацювали соціальні ліфти, що піднесли на вершину соціально-політичної ієрархії (нехай у низці випадків і на дуже короткий час) представників раніше маргінально-інтелігентських (П. Губарев) або люмпенськи-дрібнопідприємницьких (А. Захарченко, І. Безлер) прошарків. Спроби проросійського крила старої ПР (О. Царьов) взяти під свій контроль сепаратистський рух у кінцевому підсумку зазнали невдачі. Тому можна констатувати той факт, що для цієї політичної сили (тенденції) характерна власна динаміка політичного лідерства і створення нової політичної еліти на підконтрольних цьому руху територіях.

З іншого боку, на територіях України, що опинилися під контролем нового центрального уряду,

відбулося злиття процесів люмпенськи-дрібнопідприємницької мобілізації, представленої насамперед найбільшим рухом українських правих націоналістів «Правий сектор» (що зародився під час «Євромайдану» на основі тактичного союзу етнонаціоналістичних і соціал-націоналістичних груп, що раніше конкурували одна з одною і Всеукраїнським об'єднанням «Свобода», але на сьогодні скоротився до свого ортодоксально-етнонаціоналістичного ядра), з одного боку, і процесу повернення у владу колишніх учасників «помаранчевої» політичної коаліції, що в 2010 р. зазнала поразки (А. Яценюк, А. Турчинов, П. Порошенко та інші). При тому, що виразники цих двох тенденцій були й залишаються потенційно ворожими одне одному як з ідеологічних причин, так і через різні претензії на владу і власність, нестійкий союз між ними був скріплений навесні 2014 р. завдяки необхідності спільно протистояти «новоросійському» руху і загрози прямого втручання РФ за «кримським» сценарієм. Ряд лідерів і спікерів «Правого сектора» в подальшому зайняли чільне місце в публічній українській політиці (Д. Ярош, Б. Береза, А. Денисенко).

У той же час ще одним соціальним ліфтом для активних учасників «Євромайдану» стали «нові» політичні партії, які раніше або не існували як політичні суб'єкти (Об'єднання «Самопоміч», очолюване міським головою міста Львова А. Садовим, скандальна «Радикальна партія Олега Ляшка» і навіть «Народний фронт» А. Яценюка і О. Турчинова). Саме за списками цих політичних сил на парламентських виборах 27 жовтня 2014 р. були обрані до Верховної Ради раніше маргінальні або взагалі відсутні в політичному житті України С. Семенченко (К. Гришин), А. Лозовий, Д. Лінько, І. Мосійчук, А. Левус та інші визначні прихильники подальшої радикалізації магістральної політичної лінії «Євромайдану», з чітким натяком на «національно-революційний» характер такої радикалізації.

Нарешті, в рамках впливу транснаціональних інститутів і фондів ліберальної політичної орієнтації, значний вплив у публічній політиці здобули такі представники вкрай ліберальної (і в економічному, і в соціокультурному плані) тенденції, як С. Лещенко, М. Найем, С. Заліщук, Г. Гопко та інші, причому С. Лещенко та М. Найем стали народними депутатами за списком президентської партії «Блок Петра Порошенка».

Й останню групу політичних діячів, чия участь у парламентській політиці була б неможливою до «Євромайдану», складають представники низових груп «Євромайдану», кооптованих

в публічну політику тими чи тими групами інтересів (В. Парасюк, І. Гаврилюк). Самостійної ролі вони фактично не грають, тією чи іншою мірою виступаючи в ролі прихильників першої групи нової політичної (контр)еліти, проте виділяються на її тлі особливим радикалізмом і безпосередністю своїх суджень і виступів в ЗМІ. З огляду на те, що «радикальний блок» «Євромайдану» перебуває нині в публічній конфронтації з транснаціонально-ліберальною групою, що підтримує політику президента П. Порошенка, слід констатувати, що серед представників нової політичної еліти України, яка піднялася «нагору» соціальними ліфтами «Євромайдану», є доволі серйозні ідейно-політичні розбіжності.

І насамкінець, у плані питання про політичну відповідальність еліт заслуговує на увагу проблема використання ними тих чи тих радикальних угруповань з метою захисту або просування власних політичних чи бізнесових інтересів. Цікавим у цьому аспекті є приклад добровольчого батальйону (пізніше – полку) Національної гвардії України «Азов», утвореного на основі активістів і прихильників «Соціал-національної асамблеї» та окремих правих радикалів. «Азов» зараз є найбільш масовим (понад 2 тисячі) й боекватним добровільним підрозділом з української сторони конфлікту. На відміну від інших добровольчих груп, він має фактичну підтримку міністра внутрішніх справ А. Авакова і не відчуває на собі наслідків хвилі репресалій, зумовлених прагненням центрального уряду підпорядкувати собі або усунути потенційно «мажоритський» (напівавтономний) імпульс добровольчого руху. При цьому «азовці» в жодному разі не відмовилися від використання правої (соціал-націоналістичної) символіки та ідеології, будучи прихильниками «Європейської Реконквісти» і затятими супротивниками як ліберального концепту «європейських цінностей», так і «євразійських», на їхню думку, ідей «Русского мира» [43; 44; 45].

Зі свого боку, деякі російські праворадикальні групи різної спрямованості в силу різної мотивації підтримали «Руську весну» і «Новоросію», що призвело до парадоксальних наслідків запеклого протистояння носіїв одного й того самого корпусу радикальних доктрин на лінії фронту [36; 46; 47]. Довгострокові наслідки участі політичних радикалів у збройному конфлікті на сході України на цьому історичному відрізку часу ще не можуть бути об'єктивно і достатньо комплексно оцінені, однак видається, що власний багатом з них «правий» індивідуалізм і мілітаристський етос «людей довгої волі» може

сприяти поглибленню й посиленню жорстокості конфлікту.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що політичні трансформації, які розпочалися в Україні восени 2013 р. і тривають до сьогодні, мають багатоаспектний і багатовекторний характер, що не дає змоги звести їх до будь-якої одноманітної площини чи одного напрямку. При цьому довгострокові перспективи розвитку політичної ситуації видаються суперечливими й неясними. У всякому разі, як свідчить практика

такого роду комплексних, «гібридних» політичних конфліктів, що мають як внутрішніх, так і зовнішніх гравців, їхні наслідки можуть бути дуже далекими від початкових сподівань їхніх ініціаторів з обох сторін.

(У цій статті подано основні ідеї, з незначними доповненнями, доповіді автора на IX Світовому конгресі Міжнародної ради з центрально- та східноєвропейських досліджень (ICSEES), що проходив у Макухарі (Японія) 3–8 серпня 2015 р. [48; 49]).

Список літератури

1. Паніотто В. Актуальний стан справ в українському суспільстві (травень 2015 р.) [Електронний ресурс] / В. Паніотто, Н. Харченко. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=529&page=1>. – Назва з екрана.
2. Якою мірою Ви довіряєте політичним партіям? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=10863. – Назва з екрана.
3. Сергей Дацюк: революцию делают только интеллектуалы [Электронный ресурс]. – 04.08.2013. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/society/sergey-datsyuk-revoljutsiyu-delayut-tolko-intellektualyi.html>. – Заглавие с экрана.
4. Дацюк С. Цивилизаційний контекст української революції [Електронний ресурс] / С. Дацюк. – 09.06.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/society/tsivilizatsionnyiy-kontekst-ukrainskoj-revoljutsii.html>. – Заглавие с экрана.
5. Портников В. После Майдана. Почему мы пытаемся жить в стране, которой больше нет [Электронный ресурс] / В. Портников. – 20.02.2016. – Режим доступа: http://ru.espreso.tv/article/2016/02/20/posle_maydana_pochemu_my_pytaemsya_zhyt_v_strane_kotoroy_bolshe_net. – Заглавие с экрана.
6. Романенко Ю. Средний класс в Украине и его враги: размышления о причинах ненависти к «сетевым хомьячкам» [Электронный ресурс] / Ю. Романенко. – 01.02.2012. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/politics/srednij-klass-v-ukrainie-i-ego-vragi-razmyshlenija-o-prichinah-nenavisti-k-setevym-homjachkam.html>. – Заглавие с экрана.
7. Романенко Ю. Две стратегии Украины относительно Донбасса [Электронный ресурс] / Ю. Романенко. – 21.11.2014. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/politics/dve-strategii-ukrainyi-otnositelno-donbassa.html>. – Заглавие с экрана.
8. Романенко Ю. Модернизация или анахронизация: почему уже нет никакой дилеммы выбора перед Украиной [Электронный ресурс] / Ю. Романенко. – 26.04.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/politics/modernizatsiya-ili-anahronizatsiya-pochemu-uzhe-net-nikakoy-dilemmy-vybora-pered-ukrainoy.html>. – Заглавие с экрана.
9. Романенко Ю. Голубые ходоки, Дмитрий Ярош и суверенное право Одичалых [Электронный ресурс] / Ю. Романенко. – 05.06.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/politics/golubye-hodoki-dmitriy-yarosh-i-suverennoe-pravo-odichalyih.html>. – Заглавие с экрана.
10. Борислав Береза перетворює «Правий сектор» в «Ліберальний»? [Электронный ресурс]. – 06.12.2014. – Режим доступа: http://novostiua.org/news/13162-borislav-bereza-peretvorjuje-pravij_sektor_v_liberalnij. – Назва з екрана.
11. Бекешкіна І. Дайте радянським людям спокійно дожити в СРСР [Электронный ресурс] / І. Бекешкіна. – 21.05.2016. – Режим доступа: <http://nv.ua/ukr/opinion/bekeshkina/dajte-radjanskim-ljudjam-spokijno-dozhiti-v-srsr-128185.html>. – Назва з екрана.
12. Дацюк С. Ілюзія спокою [Электронный ресурс] / С. Дацюк. – 24.05.2016. – Режим доступа: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/57440e3cd62b6/>. – Назва з екрана.
13. В'ятрович В. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/volodymyr.viatrovych/posts/10206411320181312?pnref=story>.
14. Михаил Погребинский: Украину ожидают революционные перемены [Электронный ресурс]. – 20.05.2014. – Режим доступа: <http://1stolica.com.ua/?p=40482#more-40482>. – Заглавие с экрана.
15. Погребинский: Самые высокие шансы сесть в кресло Яценюка – у Кононенко [Электронный ресурс]. – 13.04.2015. – Режим доступа: <http://nahnews.org/203884-pogrebinskij-samyevysokie-shansy-sest-v-kreslo-yacenyuka-u-kononenko>. – Заглавие с экрана.
16. Юрий Романенко: «К 2040 году появится Мировое правительство» [Электронный ресурс]. – 01.05.2014. – Режим доступа: <http://hvylya.net/interview/geopolitics2/yuriy-romanenko-k-2040-godu-poyavitsya-mirovye-pravitelstvo.html>. – Заглавие с экрана.
17. Дацюк С. Дискусии о роли Украины в мире [Электронный ресурс] / С. Дацюк. – 28.04.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/diskussii-o-rol-i-ukrainyi-v-mire.html>. – Заглавие с экрана.
18. Корнилов В. 6 сценариев для Новороссии [Электронный ресурс] / В. Корнилов. – 05.09.2014. – Режим доступа: <http://antifashist.com/item/vladimir-kornilov-6-scenarijev-dlya-novorossii.html>. – Заглавие с экрана.
19. «Черная гвардия» киевских ультрас. Как украинские анархисты превратились в подручных нацистов [Электронный ресурс]. – 22.03.2015. – Режим доступа: <http://crimea.kz/140025-Chernaya-gvardiya-kievskih-ul-tras-Kak-ukrainskie-anarhisty-prevratilis-v-podruchnyh-nacistov.html>. – Заглавие с экрана.
20. Романенко Ю. Что Украина выиграет от ухода Донбасса [Электронный ресурс] / Ю. Романенко. – 13.04.2014. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/politics/chto-ukraina-vyigraet-ot-uhoda-donbassa.html>. – Заглавие с экрана.
21. Юрий Романенко: Главная проблема Украины – не Путин, а одичалые [Электронный ресурс]. – 25.05.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/society/yuriy-romanenko-glavnaya-problema-ukrainyi-ne-putin-a-odichalye.html>. – Заглавие с экрана.
22. Дацюк выделил четыре фактора, которые не позволяют Украине вернуть Донбасс [Электронный ресурс]. – 04.05.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/news/exclusive/datsyuk-vydelil-chetyre-faktora-kotorye-ne-pozvolayut-ukraine-vernut-donbass.html>. – Заглавие с экрана.
23. Политолог объяснил, почему в Украине невозможна федерализация [Электронный ресурс]. – 03.06.2016. – Режим доступа: http://www.2000.ua/novosti/ukraina_novosti/politolog-objasnil_pochemu-v-ukraine-nevozmozhna-federalizacija.htm. – Заглавие с экрана.
24. «Евромайдан» может выдохнуться, но галицийские русофобы, стремящиеся поглотить всю территорию страны, останутся – киевский политолог [Электронный ресурс]. – 19.01.2014. – Режим доступа: <http://www.octipb.info/News.aspx?idNews=17424>. – Заглавие с экрана.

25. Корнилов В. Юго-Востоку было продемонстрировано: всё будет решать Галичина и Запад [Электронный ресурс] / В. Корнилов. – 08.04.2014. – Режим доступа: <http://www.iarex.ru/articles/46824.html>. – Заглавие с экрана.
26. Украина и мы все движемся к катастрофе – Погребинский [Электронный ресурс]. – 02.07.2015. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/analytics/20150702/369877830.html>. – Заглавие с экрана.
27. Ростислав Ищенко: Коллапс Украины – дело времени [Электронный ресурс]. – 30.06.2015. – Режим доступа: <http://1stolica.com.ua/?p=101805>. – Заглавие с экрана.
28. Юрий Романенко: Журналисты несут прямую ответственность за деградацию украинского общества [Электронный ресурс]. – 02.06.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/interview/society2/yuriy-romanenko-zhurnalisty-nesut-pryamyu-otvetstvennost-za-degradatsiyu-ukrainskogo-obshhestva.html>. – Заглавие с экрана.
29. Тышкевич И. Украинцы – дети Всевышнего. Период взросления [Электронный ресурс] / И. Тышкевич. – 16.03.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/society/ukraintsyi-deti-vsevyishnego-period-vzrosleniya.html>. – Заглавие с экрана.
30. Давтян В. Стрельба в Мукачево как последний звоночек для украинской власти [Электронный ресурс] / В. Давтян. – 14.07.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/bez-rubriki/strelba-v-mukachevo-kak-posledniy-zvonochek-dlya-ukrainskoj-vlasti.html>. – Заглавие с экрана.
31. Ростислав Ищенко: К событиям в Мукачево [Электронный ресурс]. – 20.07.2015. – Режим доступа: <http://russnov.ru/rostislav-ishhenko-k-sobytiyam-v-mukachevo/>. – Заглавие с экрана.
32. Вышинский С. Сетевая империя Новая Русь [Электронный ресурс] / С. Вышинский. – 13.10.2014. – Режим доступа: <http://rusmonitor.com/setevaya-imperiya-novaya-rus.html>. – Заглавие с экрана.
33. Бергер Д. Какие уроки современная Украина должна извлечь из наследия Нестора Махно [Электронный ресурс] / Д. Бергер. – 26.07.2015. – Режим доступа: <http://politica.ua/kakie-uroki-sovremennaya-ukraina-dolzha-izvlech-iz-naslediya-nestora-mahno/>. – Заглавие с экрана.
34. Под Днепропетровском люди в балаклавах и с пистолетами сожгли два предприятия [Электронный ресурс]. – 01.03.2016. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/regions/dnpr/pod-dnepropetrovskom-lyudi-v-balaklavah-i-s-pistoletami-sozhgli-dva-predpriyatiya-695871.html>. – Заглавие с экрана.
35. Кириллов Д. Back in USSR [Электронный ресурс] / Д. Кириллов. – 14.10.2014. – Режим доступа: <http://rufabula.com/articles/2014/10/14/back-in-ussr>. – Заглавие с экрана.
36. Как Новороссия примирила красных и белых [Электронный ресурс]. – 7.07.2014. – Режим доступа: http://sputnikipogrom.com/russia/novorossiya/15654/no-reds-or-whites-only-povoguss/#.VbtBl_ntmko. – Заглавие с экрана.
37. Ковалевский З. М. Русские белогвардейцы на Донбассе / Ukraine: Russian White Guards in the Donbass [Электронный ресурс] / З. М. Ковалевский. – 25.07.2014. – Режим доступа: <http://www.nihilist.li/2014/07/25/russkie-belogvardejtsy-nadonbasse/>. – Заглавие с экрана.
38. Децентрализация спасет страну от коллапса власти – Погребинский [Электронный ресурс]. – 26.12.2014. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/politics/20141226/361452802.html>. – Заглавие с экрана.
39. Швецов С. Как фиктивная децентрализация открывает путь к гражданской войне в Украине [Электронный ресурс] / С. Швецов. – 19.07.2015. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/politics/kak-fiktivnaya-detsentralizatsiya-otkryivaet-put-k-grazhdanskoy-voyne-v-ukraine.html>. – Заглавие с экрана.
40. Дихтяренко А. Хотели «Новороссию» – получили «Казакцию»? [Электронный ресурс] / А. Дихтяренко. – 25.11.2014. – Режим доступа: <http://realgazeta.com.ua/kazakia>. – Заглавие с экрана.
41. Скоркин К. Три шанса Казакции [Электронный ресурс] / К. Скоркин. – 19.06.2015. – Режим доступа: http://www.ukrrudprom.ua/digest/Tri_shansa_Kazakii.html. – Заглавие с экрана.
42. Виктор Небоженко: Порошенко шепчет Богу: «У меня договор с Путиным, я ничего не боюсь»... [Электронный ресурс]. – 20.05.2016. – Режим доступа: <http://iamir.info/viktor-nebozhenko-poroshenko-shepchet-bogu-u-menya-dogovor-s-putinym-ya-nichego-ne-boyus/#ixzz49CPF7YAR>. – Заглавие с экрана.
43. Русские добровольцы и Украинская Реконкиста [Электронный ресурс]. – 06.09.2014. – Режим доступа: <http://inforesist.org/russkie-dobrovolcy-i-ukrainskaya-rekonkista>. – Заглавие с экрана.
44. Azov Reconquista: Interview with Oleg Odnorozhenko (Text, Photo & Video) [Electronic resource]. – 09.06.2015. – Mode of access: <http://uktk.org/azov-reconquista-interview-with-oleg-odnorozhenko-text-photo-video>. – Title from the screen.
45. Елена Семеняка: В Киеве состоялась лекция о сакральном значении символики батальона «Азова» [Электронный ресурс]. – 21.07.2014. – Режим доступа: http://falangeoriental.blogspot.com/2014/07/blog-post_9483.html. – Заглавие с экрана.
46. СМИ: Российские ультраправые сражаются в Украине по разные стороны баррикад [Электронный ресурс]. – 16.09.2014. – Режим доступа: <http://nv.ua/world/SMI-Rossiyskie-ultrapravye-srazhayutsya-v-Ukraine-po-raznye-storony-barrikad-12159.html>. – Заглавие с экрана.
47. Интервью с Александром Декрогом, командиром добровольческого полка ДНР ВарягЪ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rusila.su/2014/08/12/intervyu-s-aleksandrom-dekrogom-komandirom-dobrovolcheskogo-polka-dnr-varyag>. – Заглавие с экрана.
48. IX ICCEES World Congress 2015 in Makuhari, Japan, 3-8 August 2015. Program [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.l.u-tokyo.ac.jp/makuhari2015/program.html>. – Title from the screen.
49. Online Program ICCEES IX World Congress [Electronic resource]. – Mode of access: [http://c-linkage.com/abs/iccees2015/program/program.html](http://c-linkage.com/abs/iccees2015/program/abstractview.php?uid=3271&pid=13315&role=3). – Title from the screen.

V. Yakushik

COMPETING INTERPRETATIONS OF THE NATURE OF THE SOCIOPOLITICAL TURMOIL IN UKRAINE IN 2013–2015

The article contains the main ideas of the author's presentation at the 9th International Council for Central and East European Studies (ICCEES) World Congress held in Makuhari, Japan, 3–8 August 2015.

The multi-aspect, multi-level (“volumetric”) vision and understanding of the complex, contradictory, and, in fact, tectonic transformations of modern Ukraine is important and topical for the political science and for development of effective practical political programmes.

The paper discusses a variety of significantly different from one another (both in its depth, and in the general direction) interpretations of the nature and content of the ongoing (or just emerging) transformations in Ukraine that are clearly manifesting themselves in the following areas:

a) in the daily life of millions of citizens of Ukraine and the citizens of those countries in which a large (or a certain) part of the population perceive the problems of Ukraine as their own ones, often assessed as being of a vital importance;

b) among politicians (Ukrainian and international / foreign) and a politicized part of the “expert community” (political scientists, economists, lawyers, sociologists, historians, journalists and other “professional interpreters”, including those who position themselves as social scientists);

c) in academic research, for which the academic truth is of a higher importance than the short-term “party truths” and “corporate truths”.

Pluralism (and direct or latent confrontation) of interpretations of the events in Ukraine in 2013–2016 manifests itself at the following levels (or in the planes of):

1) defining the type and the sort of dominant processes (in particular, along the axes of “revolution” – “coup d’état”, “civil war” – “foreign intervention”, “European integration” – “de-industrialization” under the “external control”, etc.);

2) selection of an interpretation methodology (one-dimensional, simplified, or, alternatively, multi-level, multi-faceted; focused on deep understanding, or on propaganda, uncritical promotion; paying main attention to “local” / related mainly to a particular country, or to the sphere of “regional” (a region of the world), and civilization, as well as to the global dimension, etc.);

3) the perception of Ukraine as a naturally culturally, politically and regionally “divided society”, or as a “unitary country”, and in this regard, in particular, substantiating and /or promoting/using institutional and organizational models of “federalization” or, alternatively, “unitarianism”;

4) the choice of approaches to the periodization of the preparation for the launch and implementation of the processes of transformation of the modern Ukraine;

5) crisis (degradation) of the state structures (manifested, in particular, in the “paralysis of the will” of the authorities (power structures), incompetence, corruption, degeneration of public functions, often being substituted by “volunteer activities”; lack of real humanitarian technologies and their substitution by “spin-masters” political technologies of the struggle for power and its retention;

6) appearance of the “traditional Ukrainian archetypes” on the surface of socio-political life of the country, which were clearly manifested during 1917–1922 civil war (in particular, in the so-called “Makhnovshchyna”, “ataman movements”; divisions into “national-conscious”, “white” and “red”), and during the earlier periods of the country’s history;

7) domestic and international mechanisms of legitimation of power and a sharp “conflict of legitimacies”;

8) decentralization and separatism / irredentism;

9) the boundaries between the “cultural-political Europe” and the “Russian world”, which are closely connected to the history of Ukraine, the territories of which, prior to 1917–1918 revolutions, were part of the Russian and Austro-Hungarian empires;

10) social mobility among the new elites, and social and political responsibility of the elites in general.

Political transformations that began in Ukraine in autumn 2013 and continue nowadays are of a multi-faceted and multi-vector nature, which do not allow to reduce them to only one plane or direction. At the same time, the long-term prospects of the development of the political situation appear to be unclear and of a contradictory nature. That kind of complex, “hybrid” political conflicts involves a number of internal and external actors. The consequences of such conflicts may be very far from the initial expectations of these conflicts initiators on the opposing sides.

Keywords: Ukraine, transformation, revolution, interpretation.

Матеріал надійшов 24.01.2016